

Het betere Berlijn

Columns - 21 maart 2019 - Auteur: Merlijn Schoonenboom

"Laten we naar Rotterdam op vakantie gaan", zegt mijn Berlijnse vriendin ineens. "Dat schijnt zo'n mooie stad te zijn." Ik ben verbijsterd. Rotterdam? Ze legt een Duits tijdschrift voor hippe, jonge ouders voor mijn neus: inderdaad, daar staat het, zwart op wit, we moeten naar Rotterdam.

De eerste Berlijner die me vertelde dat hij Rotterdam 'toch zo mooi vindt' heb ik nog uitgelachen. Ik kende die stad nauwelijks toen ik tien jaar geleden uit Nederland wegging. Maar sindsdien ben ik wel gaan begrijpen waar het de Berlijners bij dit soort uitspraken eigenlijk om gaat: Berlijn, dat net als Rotterdam decennialang bekend stond als 'lelijk', blijkt alleen maar lelijker te worden - en Rotterdam niet.

Direct bij ons om de hoek is daarvan het beste voorbeeld te zien. Hier, tegenover de East Side Gallery, dat beroemde stuk beschilderde Muur aan het water, verrijst op dit moment een compleet nieuwe stadswijk. Het is een zogeheten A-locatie, direct aan de rivier de Spree, direct tegen het centrum, met perfecte verkeersverbindingen.

Maar wat is het resultaat? Er staat sinds eind vorig jaar de 70ste shopping mall van de stad, met alweer een Aldi erin; kleurloze horeca-ketens voor toeristen en een reeks woonblokken van esthetisch zeer twijfelachtige signatuur vervolmaken de mislukking.

Enige politieke controle blijkt hierop niet te bestaan, schrijft Der Tagesspiegel, de lokale krant, deze maand. Sterker: het zijn uitgerekend de sociaal-democraten en de Groenen, voorvechters van het 'bonte' en 'groene' levensgevoel, die dit gebied 15 jaar geleden hebben verkocht. Een groot deel blijkt in bezit van een onroerend goed-speculant uit Los Angeles. Tien jaar geleden begon hij met een grote evenementenhal; nu wordt de rest volgebouwd.

Merlijn Schoonenboom verbindt in zijn maandelijkse column persoonlijke ervaringen met bredere maatschappelijke ontwikkelingen in Duitsland

De krant haalt nog maar eens de herinnering op hoe het er hier begin 21ste eeuw

uit zag. Dit enorme braakliggende gebied tussen West- en Oost-Berlijn was een brandpunt van het 'spannende Berlijn', met zijn vele vrijplaatsen van creatievelingen en zelf getimmerde feestruimtes aan het water.

Dat die leegte gevuld zou worden was onvermijdelijk, maar deze uitkomst gaat zelfs de bedaaide Tagesspiegel te ver. "Waarom mag men dit hier bouwen?", tekent de krant op uit de mond van een geschokte voorbijganger.

Die verbijstering geldt in feite voor de meeste nieuwe bouwprojecten in Berlijn. De stad vult zonder esthetisch besef zijn gaten op, een beleid ontbreekt. Het linkse gemeentebestuur heeft zelf een keurige verklaring hiervoor paraat: goedkoop moet het zijn, omdat de meeste stadsbewoners arm zijn.

Maar die verklaring gaat niet op. Veel van de huidige projecten zijn commerciële hotelketens, en de meeste grauwe woonblokken zijn uitermate prijzig. De armlastige gemeente heeft zich net als na de val van de Muur simpelweg laten overrompelen door de projectontwikkelaars met het snelste geld.

Het gevolg: de stad is in korte tijd zowel onbetaalbaar als nog eens een paar stappen lelijker geworden. Ik begin inmiddels zelfs te begrijpen waarom de meerderheid van de bewoners vóór de wederopbouw van het barokke stadslot is, oorspronkelijk een particulier initiatief, dat eind dit jaar klaar zal moeten zijn: met iets historisch kan esthetisch tenminste niets meer mis gaan.

Rotterdam is vaker met Berlijn vergeleken. Beide steden zijn gebombardeerd in de oorlog, beide zijn zeer pragmatisch opgebouwd in de naoorlogse decennia en rondom beide hing begin 21ste eeuw een rauwe romantiek, dankzij de 'vrijplaatsen' die er voor creatievelingen ontstonden - al viel die laatste vergelijking zonder twijfel uit in het voordeel van Berlijn.

Nu zijn beide steden in snel tempo populair geworden, er trekken veel kapitaalkrachtige nieuwkomers heen, de 'gentrificatie' is onophoudelijk. De steden bereiden zich voor op een nieuwe tijd, met nieuwe inwoners en een nieuwe uitstraling. En daar blijkt dat Berlijn op architectonisch gebied ver in de achterhoede terecht is gekomen.

Dus zijn we inderdaad maar 'ns een weekend naar Rotterdam gegaan. Natuurlijk vertelde een bevriende Rotterdammer ons bij ieder nieuw bouwsel waarom het allemaal toch niet goed was. Maar wij stonden aan het water tegenover de Kop van Zuid, en zeiden: "Mooi hoor, dat Rotterdam". De reden is eenvoudig: we weten hoe het echt mis kan gaan.

Artikel: <https://duitslandinstituut.nl/artikel/30731/het-betere-berlijn>